

فصل چهارم سفری به شهرهای باستانی

درس ۱۱ سفری به شهر باستانی همدان

درس ۱۲ سفری به تخت جمشید (۱)

درس ۱۳ سفری به تخت جمشید (۲)

درس ۱۴ سفری به شهر باستانی کرمانشاه

مفاهیم کلیدی	راهبردها یا حوزه‌های موضوعی
← تغییر و تحولات حکومت‌های مختلف در ایران باستان	زمان، تداوم و تغییر
← شکل‌گیری شهرهای باستانی چون همدان، تخت جمشید و کرمانشاه	فرهنگ و هویت
← آثار تاریخی به‌جا مانده در اماکن تاریخی و اهمیت بازدید از آنها	تعلق و هویت میراث فرهنگی تنوع فرهنگها و شیوه‌های زندگی
← سوغات‌های مختلف و غذاهای محلی با توجه به تنوع مکان‌ها	مکان و فضا
← حفاظت از مناطق تاریخی کشور	رابطه انسان و محیط حفاظت از محیط

مفاهیم کلیدی	راهبردها یا حوزه‌های موضوعی
← حساس بودن به حفاظت از آثار تاریخی و میراث فرهنگی	ارزش‌ها و نگرش‌ها
← علاقه‌مندی به میراث فرهنگی و افتخار به گذشته طولانی کشور	مسئولیت‌پذیری وطن‌دوستی
	مهارت‌های کاوشگری بررسی و کاوش، برقراری ارتباط، مشارکت، واکنش شخصی و اظهار نظر

درس ۱ سفری به شهر باستانی همدان

عکسهای ص ۴۹	نقاشی ص ۴۸	عکس های ص ۴۷	عکس ص ۴۶
----------------	---------------	-----------------	-------------

انتظارات یادگیری

انتظار می رود دانش آموزان بتوانند:

- معنا و مفهوم نام یا وجه تسمیه «ایران» را توضیح دهند.
 - مسیرهای ورود آریایی ها به ایران را روی نقشه، نشان دهند و سه گروه آریایی ها را نام ببرند.
 - علل و چگونگی تشکیل حکومت مادها در ایران را توضیح دهند.
 - چند مورد از ویژگی های منطقه تاریخی تپه هگمتانه و محل آن را بیان کنند.
 - نکاتی را که باید در هنگام بازدید از موزه رعایت شود، بیان کنند.
- مواد و وسایل مورد نیاز: کتاب درسی، تصاویری از تپه تاریخی هگمتانه و همدان، گِل سفال و اجسام نوک تیز.

پیشنهادهایی برای شروع و پیشبرد درس ها:

آماده کنید

همکاران عزیز توجه داشته باشند که فصل چهارم این کتاب در قالب یک داستان و سفرنامه نوشته شده است و به همین دلیل نحوه صفحه آرای آن با سایر فصول کتاب متفاوت طراحی شده است. از دانش آموزان پرسید: آیا تا به حال به شهری که دارای آثار تاریخی است، رفته اند؟ چه کسانی تا به حال به همدان سفر کرده اند؟ آیا درباره منطقه تاریخی هگمتانه، چیزی شنیده اند؟ البته بچه های استان همدان در این باره، اطلاعات بیشتری دارند. اجازه بدهید ولو یک نفر از دانش آموزان، خاطرات خود را از سفر به یک منطقه تاریخی یا بازدید از آثار تاریخی را بیان

کند. علاقه و احساس بقیه دانش‌آموزان را دربارهٔ سفر به مناطق تاریخی، جویا شوید. از آن‌ها پرسید دوست دارند به کدام منطقهٔ تاریخی سفر کنند یا کدام آثار تاریخی را از نزدیک ببینند.

با این پرسش‌ها با پیش‌دانسته‌های دانش‌آموزان و سطح آگاهی‌های آن‌ها در این موضوع، آشنا می‌شوید.

آموزش دهید

- تدریس را طبق روال داستانی کتاب پیش ببرید و با صدای بلند و رسا بخوانید. هنگام خواندن داستان با زیر و بم دادن به صدا فضایی به وجود بیاورید که دانش‌آموزان موضوع را مجسم کنند.
- هنگام خواندن داستان اسلایدهایی پخش کنید (در صورت داشتن تختهٔ هوشمند) تا بر روی مطالب گفته شده تأکید بیشتری شود.
- در هنگام خواندن داستان، گاهی داستان را قطع کنید و سؤال پرسید. برای مثال آقای امیری که کارمند سازمان میراث فرهنگی است ... کار سازمان میراث فرهنگی چیست؟ یا چرا کشور ما ایران نام گرفته است؟
- نقشه مهاجرت آریاییها به ایران را به دانش‌آموزان نشان داده و توجه آن‌ها را به این نقشه جلب کنید و توضیح دهید که نیاکان (گذشتگان) ما یعنی آریاییها که به معنای نجیب و شریف می‌باشد در ایران مستقر شدند و به همین علت کشور ما ایران یا محل آریاییان نام گرفت .
- از بچه‌ها بخواهید سه قوم آریایی را که به ایران وارد شده اند را روی نقشه نام برده و مسیر آن‌ها و مکانی که در آن مستقر شده اند را بگویند . (زیرا جهت یابی را در درسهای قبلی خوانده اند .)
و پس از پرسش و پاسخ دوباره داستان را ادامه دهید.
- در مورد منطقهٔ تاریخی هگمتانه که محور اصلی داستان است با توجه به اطلاعات دانش‌آموزان در مورد باستان‌شناسان و وظایف آنان در درس قبل تأکید کنید، با حفاری‌هایی که توسط آن‌ها انجام شده، اشیاء و وسایلی در شهری با دیواری ضخیم و بلند کشف شده است که همان منطقهٔ هگمتانه است. دانش‌آموزان در درس قبل با موزه و امکانات آن آشنا شده اند، برای آن‌ها توضیح دهید که موزه هگمتانه در کنار همان تپه هگمتانه بنا شده است و بیشتر اشیای داخل مربوط به تپه هگمتانه

است، قابل ذکر است که در این موزه فقط آثار دوره مادها نگهداری نمی شود بلکه آثار سلسله های

بعدی نیز وجود دارد.

سپس با استفاده از تصاویر کتاب یا تصاویری که خودتان تهیه کرده اید خمره های آب و غذا، پایه

هایستون کاخ ها و سایر وسایل موزه را نشان دهید.

نکته دیگر، توضیح سنگ نبشته ها (سنگ نوشته) است که برای دانش آموزان توضیح دهید در زمان ایران

باستان متداول بوده که وقایع مهم، ماجراهای جالب، متن های تاریخی، فرمان های شاهان یا دعاها را بر روی سینه

کوه ها می نوشتند و امروزه زبان شناسان این متن ها را می خوانند و ترجمه می کنند. مانند گنج نامه که مربوط به

دوره هخامنشیان است و به سه زبان پارسی، ایلامی و بابلی نوشته شده است. در این نوشته برای حفظ و نگهداری

ایران، دعا شده است.

به پایان ببرید

به منظور جمع بندی از درس، یک بار دیگر مهاجرت آریایی ها به ایران، مسیر ورود آن ها به قسمت های مختلف

ایران با استفاده از نقشه و علل آن، به روی کار آمدن مادها و نحوه تشکیل حکومت مادها را با دانش آموزان مرور کنید.

مباحث موزه هگمتانه و سنگ نبشته گنج نامه را جمع بندی کنید.

برای اینکه مبحث سنگ نوشته در ذهن دانش آموزان بیشتر جا بیفتد، از آن ها بخواهید گل سفالی با خود به

کلاس بیاورند و با توجه به فعالیت درس قبلی که خط تصویری را یاد گرفته اند، اکنون علائمی برای خط میخی

طراحی کنند و آن ها را روی صفحه گلی با جسم نوک تیزی مانند میخ بکشند و جایی بگذارند که خشک شود. پس

از چند روز بچه ها با سنگ نبشته های خود روبه رو می شوند. می توانید از آن ها نمایشگاهی درست کنید تا فعالیت

مفهوم سنگ نوشته در ذهن دانش آموزان ماندگار شود.

معنا و مفهوم ایران را توضیح و مسیرهای ورود آریایی ها به ایران را روی نقشه نشان دهند و نام سه گروه آریایی را نام ببرند. عوامل به وجود آمدن حکومت مادها را توضیح دهند و چند مورد از ویژگی های منطقه تاریخی تپه هگمتانه را بیان کنند و محل آن را نشان دهند.

ملاحظات تدریس / دانستنی های معلم

خمره های آب و غذا

خمره های سفالی با طرح و اندازه های متفاوت جهت نگهداری آذوقه و مایعات که از تپه هگمتانه و مناطق مختلف استان به دست آمده است.

پایه های ستون های کاخ ها

سنگ های ستون سنگی موجود متعلق به دوره هخامنشیان است زیرا هگمتانه پایتخت تابستانی آن ها بوده است. اجزای سنگی کاخ هخامنشیان و تعدادی از پایه ستون ها نیز مربوط به دوره اشکانیان است که فعلاً در فضای باز موزه نگهداری می شود.

- سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری : سازمانی آموزشی، تحقیقاتی و نظارتی است. این سازمان در زمینه های مربوط به آثار تاریخی و باستانی، صنایع دستی و گردشگری فعالیت می کند. این سازمان یکی از معاونت های ریاست جمهوری است که در تمامی مراکز استان ها دارای ادارات کل است. سابقه این سازمان به سال ۱۳۱۴ برمی گردد که با عنوان اداره جلب سیاحان خارجی و تبلیغات در بدنه وزارت داخله (کشور) تشکیل شد.
- نکته تربیتی درس: در پایان دیدار خانواده ها از تپه تاریخی هگمتانه با شنیدن صدای اذان، همه برای انجام فریضة نماز به نزدیک ترین مسجد می روند. تأکید به این مسئله که خواندن نماز در اول وقت

یکی از وظایف دینی ما است. پیام تربیتی این درس است که به دانش آموزان بگوییم ما مسلمانان در وقت سفر هم باید انجام فریضة نماز در اول وقت را مد نظر بگیریم.

شهر تاریخی همدان و تپه هگمتانه

***شهر هگمتانه را اقوام آریایی ماد بنا نهادند و آن را پایتخت نخستین شاهنشاهی ایرانی قرار دادند. هرودوت بنای آن را به دیاکو، نخستین شاه ماد نسبت داده و گفته است که هفت دیوار داشته که هر کدام به رنگ یکی از سیاره ها بوده است. ولی گروهی از دانشمندان بنای آن را به فرورتیش، سومین شاه ماد نسبت داده اند.

پس از انقراض مادها، هر چند هگمتانه مرکزیت نخستین را نیافت، ولی به جهت قرار گرفتن در مسیر راه شاهی، که پارسه (تخت جمشید) را به سارد متصل می کرد، به عنوان پایتخت تابستانی هخامنشیان مورد توجه خاص بود و از این رو آن را آباد کردند.

در حفاری های باستان شناسی سال های اخیر در تپه هگمتانه مشخص شده است که محل کاخ و بناهای اشاره شده، در تپه هگمتانه کنونی واقع بوده است.

از جمله ویژگی های شهر باستانی هگمتانه، معماری و طرح و نقشه منظم این شهر بوده، که در بین آثار باستانی به دست آمده، کم سابقه است. آثار کشف شده حاکی از وجود یک شبکه منظم و پیشرفته آب رسانی در شهر حکومتی مادها و پارت ها است. در فواصل بین کانال های آب رسانی، معابری بر عرض $5/3$ متر وجود داشته و کف این معابر، تماماً با آجرهای مربع شکل و منظمی، مفروش بوده است. تحقیقات نشان داده که در فواصل 35 متری بین معابر، دوسری واحدهای ساختمانی قرار دارند، که هر کدام شامل یک حیاط مرکزی (هال) است، با اتاق ها و انبارهایی به صورت قرینه در گرداگرد آن. به شکلی که هر واحد ساختمانی، فضایی در حدود $5/17 \times 5/17$ متر را دربرمی گیرد. معابر مذکور با عرض $5/3$ متر و پی بندی آجری در بخش وسیعی از تپه گسترش داشته و جهت شمال شرقی به جنوب غربی دارند.

***سنگ نبشته های باستانی گنج نامهدر جنوب غربی همدان به فاصله پنج کیلومتری محل فعلی شهر، در انتهای دره سرسبز و خرم عباس آباد و در ابتدای مسیر جاده ای که همدان را به تویسرکان و غرب کشور مرتبط می سازد و روییکی از صخره های الوند واقع شده است.

از آنجا که این مسیر در عهد هخامنشیان یکی از شعبات اصلی راه باستانی شاهی بوده است که از دامنه الوند، هگمتانه (پایتخت تابستانی هخامنشیان) را به بابل در مرکز میانرودان مرتبط می ساخت، از راه های پررفت و آمد و امن دوران باستان به شمار می رفت. به علاوه این راه به جهت ختم به بابل، راه مقدسی نیز محسوب می شد. به همین دلیل، مکان مناسبی بود تا شاهان این دودمان با ایجاد سنگ نگاشته، باورها و اندیشه های پاکشان و همچنین بزرگی و عظمت نیاکان خود را به رهگذران، گوشزد نمایند.

کتیبه های گنج نامهدر گران سنگی از خارا، به سه زبان (پارسی باستان، عیلامی و بابلی)، هر کدام در 20 سطر و از چپ به راست به خط میخی نگاشته شده است که بالا سمت چپ متعلق به داریوش و پایین سمت راست مربوط به پسرش خشایارشا است که کاملاً مشخص است که نخست کتیبه سمت چپ توسط داریوش بزرگ نوشته شده بوده و بعدها کتیبه دوم به وسیله خشایارشا به آن سنگ خارا اضافه شده است. همچنین کاملاً روشن است که کتیبه دوم به تقلید از کتیبه نخست نوشته شده، هم نوشته ها یکی است و هم معنی هر دو کتیبه کاملاً یکی است و تنها در کتیبه دوم به جای اسم «داریوش شاه»، «خشایارشا» پسر داریوش نوشته شده است که این امر در نوشتار خط میخی این دو کتیبه به وضوح نمایان است.

تصویر صفحه ۵۱	تصویر صفحه ۵۲	تصویر صفحه ۵۳	تصویر صفحه ۵۴	تصویر صفحه ۵۵
---------------	---------------	---------------	---------------	---------------

انتظارات یادگیری

انتظار می‌رود دانش‌آموزان بتوانند:

- چگونگی به وجود آمدن حکومت هخامنشیان را بیان کنند.
 - با استفاده از تصاویر و مطالب کتاب ویژگی‌های معماری دوره هخامنشی را برشمرند.
 - نتایج اقدامات داریوش هخامنشی را حدس بزنند.
 - روی نقشه، قلمروی هخامنشیان را با قلمروی امروزی ایران مقایسه کنند.
 - با مشاهده دقیق عکس‌ها و تصاویر مربوط به اشیاء و وسایل دوره ایران باستان، ویژگی‌ها و کاربرد هر یک از وسایل را بیان کنند.
- مواد و وسایل مورد نیاز: کتاب درسی، تصاویری از بنای تخت‌جمشید و کاربرگ شماره ۸ ابزارها و وسایل

ایران باستان.

پیشنهادهایی برای شروع و پیشبرد درس‌ها:

آماده کنید

آموزگاران محترم با خواندن متن در آغاز درس متوجه می‌شوند که این درس با یک پیش‌زمینه ذهنی آغاز می‌گردد، بحث تبادل اطلاعات تاریخی بین یک دانشجوی هلندی و خانواده ایرانی و تعاملی که بین آنها در مورد تاریخ ایران و آثار به‌جا مانده از آن وجود دارد.

با حضور پویا که دانشجوی تاریخ است (با توجه به توضیح وظایف مورخان در درس قبلی) و دوست هلندی خود توماس، قصه رنگ و بویی تازه پیدا می‌کند؛ چون در این قسمت علاوه بر آقای امیری، پویا به واسطه اطلاعات خوب و کاملش بسیاری از مکان‌های تاریخی را می‌شناسد و اطلاعاتی در مورد سلسله‌های باستانی ایران دارد.

مانند درس گذشته تدریس را با روال داستان پیش ببرید. از دانش‌آموزان سؤال کنید چه کسی تاکنون تخت جمشید را دیده است؟ اگر از بین آنها، کسی از این مکان بازدید کرده است، برای دوستانش تعریف کند. از چند نفر از دانش‌آموزان سؤال کنید داستان درس قبل تا کجا ادامه یافت؟ با کمک آنها داستان را مرور کنید، سپس دوباره با صدای بلند به خواندن داستان ادامه دهید.

آموزش دهید

اولین مکانی که مسافران به آنجا می‌رسند، پاسارگاد آرامگاه کوروش است (توضیحات کامل در مورد این مکان در دانستنی‌های معلم نوشته شده است). از دانش‌آموزان پرسید: کوروش که بود و چه اطلاعاتی درباره او دارید؟ کوروش، مردی از قوم پارس بود که با شکست مادها، حکومت هخامنشیان را در ایران به وجود آورد. سپس نقشه ایران در دوره هخامنشیان را در صفحه ۵۴ به بچه‌ها نشان دهید و بگویید که در زمان هخامنشیان وسعت و مساحت ایران بسیار بزرگ بوده است.

با ادامه داستان و نشان دادن تصاویر مختلف تخت جمشید و توضیحات درباره وسعت کاخ‌ها، تعداد کاخ‌ها، پلکان ورودی اصلی و نحوه ساخت و معماری شگفت آنها، بچه‌ها را به وجد بیاورید. به آنها بگویید این بنای بزرگ و زیبا، محل برگزاری جشن نوروز بوده و یادآور شوید همان جشن نوروزی که هر ساله با آمدن سال نو در خانه‌هایمان برگزار می‌کنیم.

پس از اتمام داستان، از بچه‌ها پرسید: مهم‌ترین اقدامات داریوش چه بود؟ هر کدام از آنها ممکن است با گوش دادن به داستان به یک اقدام اشاره کنند، صحبت‌ها را جمع‌بندی کنید و اقدامات را روی تابلو کلاس

بنویسید، پس از نوشتن اقدامات روی تابلو، از دانش‌آموزان بخواهید به طور گروهی فعالیت (۱) و (۲) را انجام دهند.

فعالیت صفحه ۵۵

۱. به علت مشکلات مبادله کالا با کالا (پایاپای) ساختن سکه طلا باعث سهولت (راحت شدن) امر داد و ستد

و تجارت بین مردم شد.

۲. اقدامات داریوش و نتایج آن.

نتیجه	اقدام داریوش
داد و ستد و تجارت آسان تر و بهتر انجام می شد.	ساختن سکه طلا
شهرها با یکدیگر و با پایتخت سریع تر و بهتر ارتباط برقرار می کردند.	ساختن راهها
همه نواحی کشور را بهتر اداره می کردند.	تقسیم کشور به بخش‌های دیگر و انتخاب شهریان
نامه‌ها به دورترین نقاط کشور می رسید.	ساختن چاپارخانه

به پایان برید

با تأکید بر نکاتی مانند تشکیل حکومت هخامنشیان توسط کورش، ویژگی‌های بنای باشکوه تخت جمشید، و اقدامات عمده داریوش، درس را مرور کنید. سپس از دانش‌آموزان بخواهید کاربرگه (شماره ۸) ابزارها و وسایل ایران باستان را انجام دهند. هدف عمده انجام این کاربرگه، ترغیب و تشویق دانش‌آموزان به مشاهده دقیق و علاقه‌مندی به بررسی آثار و اشیای تاریخی است. ممکن است دانش‌آموزان نتوانند همه گزینه‌ها را به خوبی

توضیح دهند، اجازه بدهید آن‌ها حدس بزنند. پس از آنکه همه، روی این فعالیت‌ها فکر کردند و پاسخ‌هایی ارائه دادند، سپس پاسخ آن‌ها را کامل کنید.

محورهای عمده ارزشیابی

محورهای عمده ارزشیابی این درس عبارت‌اند از: بیان شفاهی چگونگی تشکیل حکومت هخامنشیان، بازگویی ویژگی‌های بنای تخت جمشید و برشمردن نتایج اقدامات داریوش و علل آن و انجام کاربرگه شماره ۸، مشاهده دقیق آثار و اشیای تاریخی و تشخیص کاربرد هر کدامیک از ابزار و وسایل توسط دانش‌آموزان

جوابهای کاربرگه شماره ۸

تصویر اول سمت راست تصویر گوشواره مربوط به دوره اشکانیان

تصویر وسط تصویر گردنبند تزیینی مربوط به دوره اشکانیان

تصویر آخر سمت چپ تصویر بازوبند طلا مربوط به دوره هخامنشیان

تصویر وسط سمت راست جام زرین مربوط به دوره هخامنشیان

تصویر وسط سمت چپ بشقاب مربوط به دوره ساسانیان

تصویر آخر سکه دوره ساسانیان

* نکته‌ای که در متن کتاب آمده و باید به آن توجه کرد، تأکید مادر علیرضا بر بستن کمر بند ایمنی و احتیاط در امر رانندگی است. آوردن این موضوع در یک درس مربوط به تاریخ، توجه و تأکید بیشتر بر پیروی از قانون و مقررات راهنمایی و رانندگی است و در واقع مسئله‌ای اجتماعی را مطرح نموده است زیرا پیروی از قانون باید در دوره ابتدایی در بچه‌ها نهادینه شود و بستن کمر بند ایمنی و احتیاط در زمان رانندگی به یک اصل در جامعه تبدیل شود.

* **تخت جمشید** : تخت جمشید از لحاظ وسعت، عظمت و شکوه، مهم‌ترین مجموعه باستانی هخامنشیان در ایران است. این مجموعه بی نظیر در دامنه کوه رحمت (کوه مهر)، در مقابل جلگه مرودشت و در حدود ۵۵ کیلومتری شمال شرقی شیراز قرار دارد.

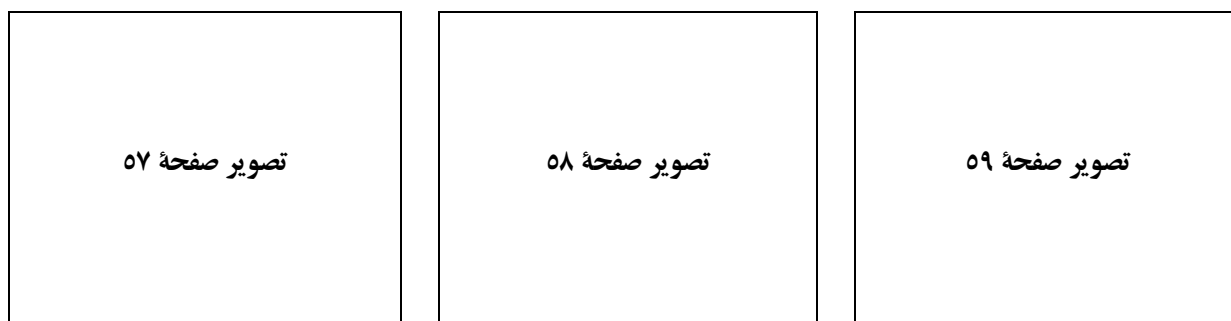
آثار تاریخی به جای مانده در آن، از باشکوه‌ترین مجموعه‌های تاریخ ایران و جهان است. این بنا در زمان داریوش اول از پادشاهان هخامنشی در سال ۵۱۸ پیش از میلاد به قصد ایجاد پایتختی آیینی در جلگه مرودشت، بر دامنه کوه مقدس رحمت (کوه مهر) بنیان نهاده شد و ساخت آن جمعاً حدود ۱۲۰ سال به طول انجامید.

مجموعه تخت جمشید دارای وسعتی حدود ۱۲۵۰۰۰ مترمربع و تماماً از سنگ ساخته شده است. در میان سنگ‌ها از هیچ‌گونه ملاتی استفاده نشده است، اما در بعضی نقاط، سنگ‌ها را با بست‌های آهنی به نام دم‌چلچله‌ای به هم اتصال داده‌اند و از چفت‌هایی سربی استفاده کرده‌اند. مجموعه تخت جمشید شامل هفت کاخ (تالار)، نقوش برجسته، پلکان‌ها، ستون‌ها، و دو آرامگاه سنگی است. جمعاً بیش از سه هزار نقش برجسته در ساختمان‌ها و مقبره‌های تخت جمشید وجود دارد که به طرز خارق‌العاده‌ای هماهنگ‌اند. تخت جمشید به عنوان یک میراث جهانی شناخته شده است.

* **پاسارگاد** : مجموعه‌ای از سازه‌های باستانی برجای مانده از دوران هخامنشی است و در حدود ۱۲۰ کیلومتری شیراز و ۷۰ کیلومتری تخت جمشید قرار دارد.

این مجموعه دارای ساختمان‌هایی چون آرامگاه کورش اول، باغ پادشاهی، کاخ اختصاصی، دو کوشک آرامگاه کمبوجیه و ... است.

این مجموعه پنجمین اثر ثبت شده در فهرست آثار میراث جهانی در ایران است. برجسته‌ترین بخش مجموعه پاسارگاد، بنای آرامگاه کورش است. این آرامگاه نزدیک ۵۳۰ تا ۵۴۰ پیش از میلاد از سنگ آهکی به رنگ سفید ساخته شده است. این آرامگاه از سنگ‌های بزرگ که بلندای بعضی از آنها به هفت متر می‌رسد، ساخته شده است.

انتظارات یادگیری

انتظار می‌رود دانش‌آموزان بتوانند:

- چند مورد از نکاتی که گردشگران باید در بازدید از آثار تاریخی رعایت کنند را نام ببرند.
- علل ضعیف شدن حکومت هخامنشیان را بیان کنند.
- مسیر حمله اسکندر را بر روی نقشه نشان دهند.
- چگونگی به وجود آمدن حکومت سلوکیان را در ایران توضیح دهند.
- مهم‌ترین اقدام سرداران ایرانی، آریوبرزن و سورنا، را بیان کنند.
- علل به وجود آمدن حکومت اشکانیان را توضیح دهند.
- در یک موقعیت فرضی به عنوان گردشگر وسایلی را که همراه خود می‌برند، شناسایی و فهرست کنند.

مواد و وسایل مورد نیاز: کتاب درسی

آماده کنید

معلمان ارجمند مانند درس قبل با کمک دانش‌آموزان خلاصه‌ای از درس قبل را مرور کنید، سپس با خواندن ادامه داستان، فضای سالن هتل را که مسافران در حال گفت‌وگو در آن هستند، برای آن‌ها تشریح کنید. در حین خواندن داستان از دانش‌آموزان سؤالاتی پرسید: مثلاً، چرا باید از آثار تاریخی محافظت کنیم؟

آموزش دهید

نکته بسیار مهم، بایدها و نبایدها در هنگام بازدید آثار تاریخی توسط گردشگران است. تأکید کنید که آثار تاریخی، بسیار باارزش‌اند، بنابراین در حفظ و نگهداری آن‌ها، همه باید کوشا باشند و در زمان بازدید هیچ آسیبی به این آثار نباید وارد کنند، نباید بر روی آن‌ها یادگاری نوشت، در هنگام عکس گرفتن از آن‌ها باید احتیاط کنند، روی ستون‌ها و آثار تاریخی فشار وارد نکنند.

در ادامه داستان، پویا علل نابودی حکومت هخامنشی را توضیح می‌دهد. علل را روی تابلو بنویسید :

۱. اختلاف‌های داخلی

۲. بی‌لیاقتی شاهان

۳. حمله اسکندر

سپس در مورد اسکندر توضیحاتی بدهید (در دانستی‌های معلم موجود است). از دانش‌آموزان بخواهید با استفاده از نقشه، مسیر حمله اسکندر را نشان دهند. از آن‌ها پرسید: یونان و مقدونیه در کدام قسمت ایران قرار دارند؟ اسکندر از کدام سمت به ایران حمله کرد؟ کدام شهرها بر سر مسیر حمله او بود؟

قابل ذکر است، به طور کامل درباره شجاعت و رشادت سربازان ایرانی و به‌خصوص آریوبرزن (توضیحات در دانستی‌های معلم) برای دانش‌آموزان صحبت کنید و بگویید که مردم ایران در مقابل حمله اسکندر و سپاهیان مقاومت کردند، اما متأسفانه کشور به دست بیگانگان افتاد و سلوکیان جانشین هخامنشیان

شدند، البته مردم ایران سال‌ها با آن‌ها مبارزه کردند تا سرانجام پارت‌ها که گروهی دیگر از آریایی‌ها بودند، حکومت اشکانیان را به وجود آوردند.

پادشاهان رومی قصد داشتند ایران را تصرف کنند و در زمان اشکانیان یک سلسله جنگ‌های طولانی بین روم و ایران به راه انداختند. از جمله سرداران شجاع آن دوره سورنا بود (توضیحات در بخش دانستنی‌های معلم) که کراسوس سردار رومی را شکست داد (برای توضیح بیشتر می‌توانید به تصویر صحنه جنگ سورنا و کراسوس اشاره کنید).

به پایان برید

بار دیگر علل سقوط هخامنشیان را مرور کنید. سپس درباره اسکندر و حمله او به ایران و رویاهایش برای تصرف دنیا و تشکیل حکومت سلوکیان بگویید و از دانش‌آموزان بخواهید علل به‌وجود آمدن اشکانیان را توضیح دهند. دو نکته بسیار مهم در این درس، یکی تأکید بر رشادت‌های سرداران ایرانی چون آریوبرزن و سورنا در جنگ‌های ایران با بیگانگان است و دیگری اصولی است که گردشگران باید در بازدید از مناطق تاریخی، رعایت کنند.

اکنون از دانش‌آموزان بخواهید روی فعالیت ۳ صفحه ۵۸ فکر کنند و پاسخ آن را در منزل بنویسند و به کلاس بیاورند؛ پاسخ‌ها ممکن است متفاوت باشند. به طور مثال لوازمی که گردشگران برای بازدید از تخت‌جمشید به همراه خود می‌آورند، عبارت‌اند از: کفش راحت برای پیاده‌روی، کلاه لبه‌دار، عینک آفتابی، قمقمه آب، دوربین عکاسی، دفترچه یادداشت و خودکار برای نوشتن مطالبی که راهنمای تور توضیح می‌دهد و ...

اگر دانش‌آموزان به موارد دیگری هم اشاره کردند، در مورد آن‌ها در کلاس گفت‌وگو کنید و در صورت صحیح بودن به موارد بالا اضافه کنید.

محورهای عمده ارزشیابی

محورهای عمده ارزشیابی این درس عبارت‌اند از: برشمردن علل سقوط هخامنشیان، نشان دادن مسیر حمله اسکندر بر روی نقشه، بیان شفاهی علل به روی کار آمدن اشکانیان و مهم‌ترین اقدامات سرداران ایرانی چون آریوبرزن و سورنا، فهرست کردن نکاتی که گردشگران باید در بازدید از آثار تاریخی رعایت کنند و وسایلی را که برای بازدید از یک سایت تاریخی به همراه ببرند.

ملاحظات تدریس / دانستیهای معلم

* **سورنا**: سورنا (سورن پهلوی) یکی از سرداران بزرگ و نامدار تاریخ در زمان اشکانیان است که سپاه ایران را در نخستین جنگ با رومیان فرماندهی کرد و رومی‌ها را که تا آن زمان در همه جنگ‌ها پیروز بودند، برای اولین بار با شکستی سخت و تاریخی روبه‌رو ساخت. وی از خاندان سورن، یکی از هفت خاندان معروف ایرانی (در زمان اشکانیان و ساسانیان) بود. سورن در زبان فارسی پهلوی به معنی نیرومند است.

کراسوس (رئیس دوره‌ای شورا) با سپاهی مرکب از ۴۲ هزار نفر از لژیون‌های ورزیده روم که خود فرماندهی آنان را برعهده داشت، به سوی ایران روانه شد و ارد (اشک ۱۳) پادشاه اشکانی، سورنا سردار نامی ایران را مأمور جنگ با کراسوس و دفع یورش رومی‌ها کرد. نبرد میان دو کشور در سال ۵۳ پیش از میلاد در جلگه‌های میانرودان و در نزدیکی شهر «حران» یا «کاره» روی داد. در جنگ حران، سورنا با یک نقشه نظامی ماهرانه و به یاری سواران پارتی که تیراندازان چیره‌دستی بودند، توانست یک سوم سپاه روم را نابود و اسیر کند. کراسوس و پسرش فابیوس، در این جنگ کشته شدند و تنها شمار اندکی از رومی‌ها موفق به فرار گردیدند.

روش نوین جنگی سورنا، شیوه جنگ و گریز بود. این سردار ایرانی را پدیدآورنده جنگ پارتیزانی (جنگ به روش پارتیان) در جهان می‌دانند. ارتش او دربرگیرنده زره‌پوشان اسب‌سوار، تیراندازان، نیزه‌داران، شمشیرزنان و پیاده‌نظام همراه با شترهایی با بار مهمات بود.

* **آریوبرزن:** آریوبرزن یکی از سرداران بزرگ تاریخ ایران است که در برابر یورش اسکندر مقدونی به ایران، دلیرانه از سرزمین خود پاسداری کرد و در این راه، جان باخت و حماسه «در بند پارس» یا «دروازه پارس» در نزدیکی یاسوج کنونی مرکز استان کهگیلویه و بویراحمد را از خود در تاریخ به یادگار گذاشته است.

آریوبرزن با شمار اندکی سوار و پیاده، خود را به سپاه عظیم دشمن زد. بسیاری از آنان را کشت و می‌خواست زودتر از یونانیان خود را به تخت جمشید برساند تا بتواند از آن دفاع کند، اما سپاه دشمن راه را بر او گرفت و خون پاکش را برای حفظ وطن به خاک ریخت.

لازم به یادآوری است که یوتاب خواهر آریوبرزن نیز فرماندهی بخشی از سپاهیان برادر را برعهده داشت و در کوهستان راه را بر اسکندر بست. یوتاب همراه برادر به مقابله با سپاه اسکندر رفت و به خاطر نبود نیروی کافی، همگی به دست سپاه اسکندر کشته شدند.

تصویر صفحه ۶۴	تصویر صفحه ۶۳	تصویر صفحه ۶۲	تصویر صفحه ۶۱	تصویر صفحه ۶۰	تصویر صفحه ۵۹
------------------	------------------	------------------	------------------	------------------	------------------

انتظارات یادگیری

انتظار می‌رود دانش‌آموزان بتوانند:

- چند مورد از ویژگی‌های شهر کرمانشاه را بیان کنند.
 - چگونگی به وجود آمدن حکومت ساسانیان را توضیح دهند.
 - علل سقوط حکومت ساسانیان را بیان کنند.
 - اصول دین زرتشت و کتاب مقدس زرتشتیان را نام ببرند.
 - با توجه به نمودار زمانی سلسله‌های ایران باستان و متن کتاب، مهم‌ترین ویژگی‌های هر سلسله را استخراج کنند و بنویسند.
 - نقشه ایران کنونی را با نقشه قلمرو ساسانیان مقایسه کنند.
 - سوغات و صنایع دستی محل زندگی‌شان را شناسایی کنند.
 - به طور گروهی برای گردشگران، یک پوستر در زمینه معرفی محل زندگی خود درست کنند.
- مواد و وسایل مورد نیاز: کتاب درسی، کاربرگ شماره ۹ مقوا و مداد رنگی برای درست کردن نمودار خط‌زمان، تصاویری از آثار باستانی و جاذبه‌های گردشگری کرمانشاه، چند نمونه سوغات و صنایع دستی محل زندگی دانش‌آموزان.

آماده کنید

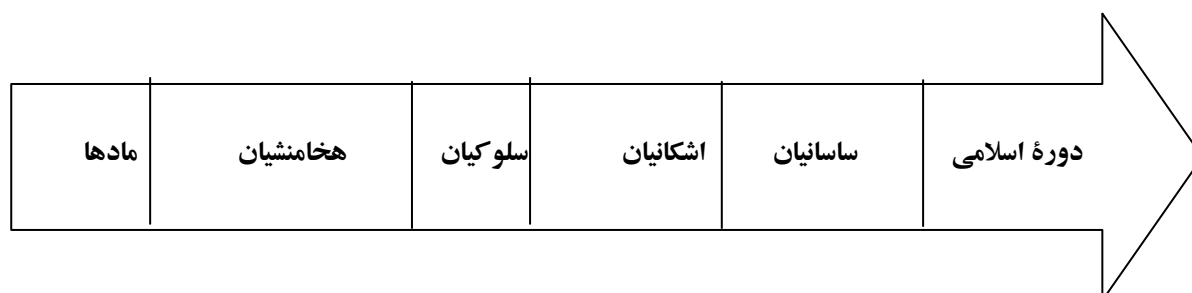
این درس نیز طبق روال درس‌های قبل به صورت داستان‌گویی ارائه می‌شود. ابتدا با پرسش و پاسخ از طریق بچه‌ها داستان را مرور کنید و نتیجه بگیرید که پویا، توماس، محسن و علیرضا خوابیدند تا صبح زود به همدان برگردند و از اینجا به بعد داستان را ادامه می‌دهیم. با درس ۱۴، داستان سفر به شهرهای باستانی، پایان می‌پذیرد.

آموزش دهید

با صدای بلند و رسا بقیه داستان را بخوانید و سعی کنید بچه‌ها را از ادامه داستان که تصمیم‌گیری برای سفر به یک شهر دیگر است، به وجد بیاورید.

توجه بچه‌ها را به تصویر بنای تاریخی طاق بستان که سنگ‌نگاره تاجگذاری پادشاهان ساسانی را نشان می‌دهد، جلب کنید. پس از آن در مورد به وجود آمدن سلسله ساسانیان توضیح دهید. در این بخش نظر دانش‌آموزان را به نقشه قلمرو ساسانیان جلب کرده و وسعت قلمرو ایران را در زمان ساسانیان به آنها نشان دهید. از بچه‌ها بخواهید تیسفون پایتخت ساسانیان را روی نقشه پیدا کرده و نشان دهند.

از شما همکاران گرامی می‌خواهیم که با استفاده از مقوا و مداد رنگی یا کاغذ رنگی، نمودار زمان صفحه ۶۲ کتاب را روی یک مقوای بزرگ ترسیم و به دیوار کلاس نصب کنید تا در طی سال، دانش‌آموزان بتوانند آن را ببینند و به تدریج نظم و توالی سلسله‌های ایران باستان را به ذهن بسپارند.

*بحث پیشرفت معماری و هنر سنگ تراشی دوره ساسانیان را برای دانش آموزان مطرح کنید و تصویر نقش برجسته پیروزی شاپور اول بر امپراتور روم را به آنها نشان بدهید و بگویید در آن دوره شاهان دستور می دادند حوادث مهم را روی سنگ ها حجاری کنند .

در مورد اقدامات عمده خسرو انوشیروان از شاهان معروف ساسانی ، ساختن کاخ های باشکوه، تأسیس دانشگاه جندی شاپور و رونق پزشکی در آن دوره را در حین خواندن داستان از طریق پرسش و پاسخ مطرح کنید. همچنین اصول دین زرتشت را روی تخته بنویسید و درباره دین زرتشت و کتاب مقدس زرتشتیان توضیح دهید.

در این درس، علل سقوط ساسانیان از زبان مادر محسن بیان شده است. وقتی داستان را قرائت کردید، از دانش آموزان پرسید: مادر محسن چه دلایلی برای از بین رفتن ساسانیان بیان کرد؟ (فعالیت شماره ۱ صفحه ۶۲) اجازه بدهید یک بار از روی متن بخوانند و سپس جواب را خلاصه کنند و فهرست وار بنویسند.

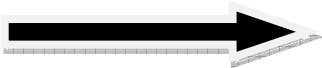

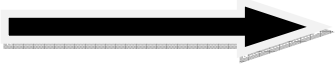
توجه کنید که خلاصه کردن یک متن و فهم آن به صورت درست و بیان کردن فهرست وار یکی از مهارت های خواندن درک مطلب است.

*با ادامه داستان، بحث را به غذاهای محلی، صنایع دستی و سوغاتی بکشانید و چند نمونه از صنایع دستی و سوغات محل زندگی خود را که به کلاس آورده اید، روی میز بگذارید و به دانش آموزان نشان دهید. اگر در میان این سوغاتی ها، مواد خوراکی هم باشد، بگذارید دانش آموزان به هم تعارف کنند و از آنها بخورند.

*در پایان این داستان با انجام فعالیت ۲ یعنی کاربرگ شماره ۹ در واقع دانش آموزان، یک بار ویژگی های مهم سلسله های ایران باستان را با توجه به نمودار خط زمان، مرور می کنند و می نویسند.

مهم‌ترین ویژگی‌های هر یک از سلسله‌های ایران باستان را در این نمودار بنویسید.

ویژگی‌ها

مادها		<ul style="list-style-type: none">- بایکدیگر متحد شدند و حکومت تشکیل دادند.- اولین حکومت پس از ورود آریایی‌ها در ایران تشکیل شد.
هخامنشیان		<ul style="list-style-type: none">- ساختن راه شاهی- ضرب سکه- به وجود آوردن چاپارخانه
سلوکیان		<ul style="list-style-type: none">- بیگانگانی که پس از حمله اسکندر در ایران حکومت کردند.- آنها سعی می‌کردند آداب و رسوم، خط و زبان یونانیان را در ایران رواج دهند.
اشکانیان		<ul style="list-style-type: none">- سلسله بیگانه سلوکیان را از بین بردند.- در فنون جنگی، اسب‌سواری و تیراندازی بسیار ماهر بودند.- در جنگ‌های متعدد رومیان را شکست دادند، در یکی از جنگ‌ها سورنا، کراسوس سردار رومی را شکست داد.
ساسانیان		<ul style="list-style-type: none">- جنگ با رومی‌ها و پیروزی شاپور اول بر آنها- ساختن دانشگاه جندی شاپور- پیشرفت در معماری و سنگ تراشی

به پایان برید

با کنترل پاسخ‌های دانش‌آموزان در مورد کاربرگه شماره ۹، ویژگی‌های سلسله‌های ایران باستان و ترتیب و

توالی آنها را روی نمودار رمان مرور کنید.

به عنوان تکلیف پایانی از دانش‌آموزان بخواهید فعالیت (۱)، (۲) و (۳) به کار ببندیم را به طور گروهی انجام

دهند. آنها را گروه‌بندی کنید و فرصت بدهید تا درباره بناهای تاریخی شهر یا محل زندگی خود، پرس‌وجو کنند و

تصویر مناسبی گردآوری کنند.

از کارهای دانش آموزان نمایشگاهی در کلاس ترتیب دهید.

محورهای عمده‌ارزشیابی

بیان ویژگی‌های شهر کرمانشاه را بیان کنند و علل سقوط ساسانیان، نام بردن سلسله‌ها روی نمودار زمان و بیان ویژگی‌های آنها، جستجو و معرفی سوغاتی‌ها و صنایع دستی محل زندگی‌شان و درست کردن پوستری از جاذبه‌های گردشگری منطقه از محورهای عمده‌ارزشیابی است.

ملاحظات تدریس / دانستی‌های معلم

*خواهشمند است فعالیت همفکری و توصیه به گردشگران و تهیه پوستر برای گردشگران را جدی بگیرید و بگذارید بچه‌ها با بروز خلاقیت‌ها و کار عملی به حفاظت از میراث فرهنگی علاقمند شوند و احساس تعلق و هویت در آنها تقویت شود.

***بیستون**: بر دامنه بیستون در سی کیلومتری شهر کرمانشاه واقع در شهرستان هرسین، یکی از مهم‌ترین و مشهورترین سندهای تاریخ جهان وجود دارد. این سنگ‌نبشته، مهم‌ترین متن تاریخی در زمان هخامنشیان است که شرح پیروزی داریوش بزرگ را بر «گوماته مغ» و به بند کشیدن یاغیان را نشان می‌دهد.

از سال ۲۰۰۶ بیستون یکی از آثار ثبت شده ایران در میراث جهانی یونسکو است.

***طاق بستان**: مجموعه‌ای از سنگ‌نگاره‌ها و سنگ‌نبشته‌های دوره ساسانی است که در شمال غربی شهر کرمانشاه واقع شده است. این مجموعه در قرن سوم میلادی ساخته شده است. در طاق بزرگ سنگ‌نگاره تاج‌گذاری خسرو پرویز است و در زیر نقش تاج‌گذاری وی به شکل سواری زره‌پوش سوار بر اسب قرار دارد.

در طاق کوچک مراسم تاج‌گذاری شاپور دوم و سوم را به تصویر می‌کشد.

در بین دو طاق کوچک و بزرگ، سنگ‌نگاره تاج‌گذاری اردشیر دوم قرار دارد.

وجود چشمه‌های آب فراوان و کوه‌های زیبا این مکان را به گردشگاهی مفرح تبدیل نموده که از دیرباز

تاکنون مورد توجه بوده است.

